Kritiek van bedrijfsleven

‘Beroepsonderwijs verwaarloost aansluiting’

Anton Ooyen van Campina wil dat het technologisch beroepsonderwijs zich weer vooral met vakkennis bezighoudt. Jan Scholtens pleit namens de intensieve veehouderij voor actualiteit en managementvaardigheden. Overeenkomst in hun bezwaren is de te grote afstand tussen beroepsonderwijs en bedrijfsleven.

Anton Ooyen, directeur sociale zaken bij Campina, bevestigt het stereotiepe beeld. Werkgevers willen liefst een opleiding die aansluit op specifieke functies, werknemers pleiten voor flexibiliteit en carrièrekansen en onderwijs claimt dat ze vooral opleidt voor een toekomst in de maatschappij. Smal of breed, verdieping of verbreding.
Op het moment dat vacatures schaars zijn, wegen de argumenten van werkgevers zwaarder. Zodra toekomstperspectieven voor werknemers groter zijn en ze meer keuze hebben, slaat de balans door naar motieven voor verbreding.
Weinig verrassend, maar er is meer aan de hand. De kritiek van Ooyen gaat verder. Het is een tweeledig verhaal, begint hij. Het beroepsonderwijs haalt vanwege de verbreding volgens hem het oude niveau niet meer. Ooyen spreekt over inflatie van het onderwijs. “De verbreding van het technologisch hbo-onderwijs, tien of vijftien jaar geleden, veroorzaakte een *misfit* van de aansluiting bij onze functies op dit niveau. Vroeger werden hao-afgestudeerden ploegchef, maar nu is het voor ons niet meer interessant ze in die functie aan te nemen.”
“Bovendien zijn er studierichtingen gekomen waarvan ik vind dat ze de plank volledig mis slaan.” Hij doelt op combinaties met bedrijfskunde, management of marketing. Hij heeft er weinig vertrouwen in dat hao-afgestudeerden daar voldoende diepgang in bereiken. “Zoek ik iemand voor een marketingfunctie op hbo-niveau, dan ga ik niet naar een has, maar naar Nijenrode.” Zijn boodschap aan de groene hogescholen is: concentreer je op de studierichtingen waar je je identiteit aan ontleent. En zijn inzet: hoe krijgen we ze weer terug in het spoor?

Affiniteit

In het mbo is het probleem er zelfs al langer, stelt Ooyen. “Een mbo’er vindt dat hij met een witte jas moet rondlopen in plaats van een witte overall.” Het betreft dan vooral de leerlingen van de bol-opleiding; bbl’ers hebben tijdens hun opleiding alle gelegenheid het bedrijf te leren kennen. Veel bol-afgestudeerden ver-

FOTO: BART NIJS

▲ *Privon-voorzitter Jan Scholtens: "Het niveau van de kennisoverdracht holt achteruit*

FOTO: TON VAN DEN BORN

▲ *Anton Ooyen, directeur sociale zaken van Campina: "De verbreding in het beroepsonderwijs is doorgeslagen"*

wachten blijkbaar dat ze in toezichthoudende functies komen, maar Campina neemt ze meestal aan als operator, een functie die vanwege informatisering en automatisering, aldus Ooyen, steeds interessanter is geworden. "Ze krijgen een verkeerd beeld in de opleiding."
"Het probleem wordt groter", vervolgt hij. "Het begint vervelend te worden. Het is bijvoorbeeld erg lastig om goede mensen voor de functie van productiechef te krijgen. Dan ga je naar een universitaire kandidaat. En ook voor mbo-functies worden we genoodzaakt om bij andere, meer algemene opleidingen te kijken." Bijvoorbeeld havisten met een zekere affiniteit voor zuiveltechnologie.
In principe hebben mbo'ers dan een voorsprong, erkent hij. "Voor een operator is het essentieel dat hij met een beeldscherm een proces kan bedienen. Hij moet een voorstelling hebben van hoe dat proces loopt. Ik neem eigenlijk liefst mbo'ers aan omdat zij dat beeld in hun hoofd zouden moeten hebben." Maar Ooyen vindt hun kennisniveau onder de maat.
Hij ziet wel dat sociale vaardigheden van afgestudeerden beter zijn geworden. "De gemiddelde student kan presenteren en zijn zegje doen." Volgens hem is dat ten koste gegaan van kennis, van de diepgang.

Opdrachten

Motieven voor verbreding waren ongetwijfeld heel legitiem. Leerlingenaantallen liepen terug, werknemers wilden niet hun hele leven bij een werkgever blijven, het werd gewaardeerd als werknemers een bredere blik, zicht op de keten en begrip voor verwante zaken hadden. Bovendien werd ervan uitgegaan dat het onderwijs de nadruk moest leggen op algemene vaardigheden als rapporteren, leiding geven, computers gebruiken, projectmatig in een team functioneren of initiatief nemen. En dat in specifieke bedrijfssituaties de vakkennis moest worden bijgebracht.
Het is doorgeslagen, aldus Anton Ooyen. "Een technoloog hoeft voor mij geen marketing gedaan te hebben. Bedrijfskunde, dat geloof ik wel. Daar hebben we er al zoveel van. En algemene vaardigheden zijn mooi, maar je moet het cognitieve onderwijs niet vergeten."

→

"Het lijkt er bovendien op dat naarmate instellingen groter worden, na fusie en nog een fusie, de verbreding nog versneld wordt. Dat gaat ten koste van de identiteit."
Als hij zelf een opleiding vorm zou moeten geven, zou hij kiezen voor specifiekere kennis en meer diepgang. "Je zou dat in projectachtige situaties kunnen doen waarbij studenten werken met opdachten die het bedrijfsleven aanlevert."

Aantrekkelijk

De bezwaren van Jan Scholtens, sinds vier maanden geleden voorzitter van de stichting Praktijkonderwijs Intensieve Veehouderij Oost-Nederland (Privon), zijn van heel andere aard. Terwijl Ooyen zich verzet tegen de trend dat het beroepsonderwijs management en ondernemerschap als algemene vaardigheden opneemt ten koste van vaktechnische kennis, vindt Scholtens juist dat praktijk- en ondernemersvaardigheden het zwaarste moeten wegen. Maar ook hij is niet tevreden.
"Het niveau van de kennisoverdracht holt achteruit", vindt Scholtens. Zowel wat cursussen betreft – "je ziet ook dat het animo daarvoor terugloopt" – als in het reguliere onderwijs. De kennis is verouderd, denkt hij. "Je moet je afvragen welke ontwikkelingen voor de agrariërs spelen en welke kennis ze dan nodig hebben." Niet voederberekeningen en de richtlijnen ammoniak vindt hij dan het belangrijkste, maar aansluiting op de actuele situatie. "Je moet allereerst ondernemers opleiden en vervolgens de vaktechnieken bijbrengen waar behoefte aan is."
Verbeteren van de aansluiting van beroepsonderwijs en arbeidsmarkt is al jaren een beleidsspeerpunt. Klachten zijn er vaker: opleidingen hebben te weinig aandacht voor specifieke wensen, er moeten meer speciale kwalificaties komen en het duurt jaren voor onderwijs actuele ontwikkelingen een plaats in het curriculum heeft gegeven. Het onderwijs is ook teveel met zichzelf bezig en komt onvoldoende buiten de deur.
Leerlingen en studenten moeten intussen toch worden voorzien van de bagage om met een aantrekkelijke loopbaan te kunnen starten. Zo formuleert OCenW de missie van het beroepsonderwijs. Niet alleen de beroepsmatig bagage, maar ook persoonlijke en maatschappelijke. En, 'ondernemers moeten op het juiste moment kunnen beschikken over goed gekwalificeerd personeel en voldoende vertrouwen hebben in de kwaliteit van het beroepsonderwijs.'

Steekveld

Hoe herstel je dan het vertrouwen als dat is afgezwakt? Je gaat bijna vanzelf met elkaar aan tafel. Zowel Ooyen als Scholtens willen in gesprek met onderwijs om tot aanpassingen en afspraken te komen. "Ik heb geconstateerd dat er tien, vijftien jaar geleden veel intensere contacten waren", zegt Ooyen. "Ik ben nog van de periode dat we materialen naar de scholen brachten."
"Enige zelfkritiek is wel op zijn plaats", vervolgt hij. "Want ook wij van onze kant hebben dat contact op een lager pitje gezet. We zijn verder van elkaar weggelopen. Zowel wat hbo betreft als mbo."
Het moet dan wel de 'juiste' tafel zijn. Ooyen zag er niets in om met 'Bolsward', zoals hij de technologieopleiding van het Van Hall Instituut eigenlijk nog ziet, in Wageningen een themadag te organiseren. "Ik heb er geen enkele behoefte aan om in een politiek steekveld terecht te komen. Ik denk dat je op microniveau, in de regio, in gesprek met het betreffende opleidingsinstituut, sneller tot resultaat komt."
Contacten zouden dan liefst zo concreet mogelijk moeten zijn. "We hebben wel iemand bij Aequor, maar dat beweegt zich met competenties en dergelijke, op een heel abstract niveau. Ik ben sceptisch over die aanpak. Daar komt geen oplossing uit."
Anton Ooyen ziet bijvoorbeeld meer in afspraken over contractonderwijs binnen het bedrijf vanuit het mbo. "We kunnen wel aanvullend onderwijs verzorgen, maar bij een havist moet je toch over heel basale dingen praten. Dan ben je vier of vijf jaar verder."
Elk bedrijf heeft enige tijd nodig voordat nieuw personeel goed functioneert. "Bij de mbo'er vroeger was dat zes maanden; nu zijn we ook met hen een paar jaar bezig."

Leraren

Privon-voorzitter Scholtens is in zijn regio nauw betrokken bij het aoc-onderwijs. Zijn stichting had een bijeenkomst georganiseerd voor kennisaanbieders zoals aoc's (c.q. AOC Oost), ipc's (hier Barneveld), banken, coöperaties, adviesdiensten, verenigingen en fokkerijen. Soms bieden een paar daarvan dezelfde cursus aan in dezelfde regio, vertelt Scholtens. En vanwege te weinig aanmeldingen gaan ze vervolgens geen van tweeën door. Privon wil concurrentie voorkomen en hier enige structuur in aanbrengen.
De stichting wil ook uitzoeken wat het beste is voor onderwijs in de branche. Met klankbordgroepen om, zoals Scholtens zegt, voldoende feedback vanuit de praktijk te krijgen. Vraag is: hoe krijgen we de beste ondernemers met toekomstperspectief? Privon wil namens de agrariërs bij kennisaanbieders een concrete vraag naar kennis neerleggen.
De situatie in de intensieve veehouderij is niet te vergelijken met die van de zuiveltechnologie, maar de kritiek op onvoldoende aansluiting wordt gedeeld.
Het onderwijs is blijkbaar een weg opgegaan waar een groot deel van het bedrijfsleven haar niet kon of wilde volgen. En aan de andere kant zien de onderwijsmensen, aldus bedrijfslevenvertegenwoordigers, vaak te weinig wat zich daar afspeelt. "De leraren," besluit Jan Scholtens, "komen te weinig in de praktijk."

Ton van den Born

"Concentreer je op de studierichtingen waar je je identiteit aan ontleent"